

entreprise, Adrian Thomas retrace ainsi en détail les multiples grèves et actions menées en interne – dont la plus significative fut sans doute la grève pionnière et victorieuse de 1979 pour les 36 heures, qui fera la fierté de Dussart – et en externe – mobilisations à portée plus générale et mouvements de solidarité avec d'autres entreprises en grève – par les travailleurs des ACEC, la plupart du temps communistes en tête, témoignant du rôle important que ces derniers ont pu jouer dans l'histoire syndicale, parfois bien au-delà de l'entreprise dont ils étaient issus.

Un autre apport essentiel de cette histoire syndicale « par le bas » est certainement de contribuer à éclairer la présence et l'organisation des communistes dans les entreprises dans la seconde moitié du XX^e siècle, parfois négligées dans l'historiographie du fait que depuis la Guerre froide, les communistes n'occupaient plus de postes à responsabilité dans les appareils syndicaux de la FGTB, repassés entièrement aux mains des socialistes. Ainsi l'ouvrage montre bien que l'action des militants communistes est menée essentiellement à partir de leurs positions dans les délégations syndicales – qu'il s'agisse d'Auguste Wéry, Robert Dussart ou Marcel Labaere aux ACEC de Charleroi, de Marcel Baiwir à Cockerill-Ougrée, de Marcel Couteau à l'Anglo-Germain de La Louvière, etc.¹⁹ –, généralement acquises par leur implication sur le terrain de la conflictualité sociale. Dans certains cas – notamment aux ACEC et à Cockerill –, ces délégués communistes peuvent appuyer leur action sur une cellule d'entreprise, objet d'étude encore trop largement méconnu²⁰ bien qu'elle constitue la structure de base de l'organisation et du regroupement des communistes dans les entreprises. Grâce à son travail sur les archives, Adrian Thomas nous propose une plongée dans la vie de la cellule communiste des ACEC qui voit le jour de manière embryonnaire en 1943 (elle se formalise réellement en 1947) et qui connaîtra son apogée dans

les années 1960, rassemblant jusqu'à 242 membres en 1965. Témoignant du dynamisme de la cellule des ACEC, sa feuille d'usine « Dynamo » sera publiée de 1947 à 1982 soit 35 années durant, ce qui constitue un record de longévité pour ce type de publication. La cellule communiste entamera néanmoins un déclin progressif à partir des années 1970 et surtout des années 1980, annonçant le « changement d'époque » qui débouchera bientôt sur la chute du bloc de l'Est, la déliquescence du PCB et, au niveau socio-économique le dépeçage de ce qui restait du fleuron de l'industrie wallonne que furent les ACEC.

Cet ouvrage constitue indéniablement une contribution importante à l'histoire syndicale communiste belge, qui reste encore largement à écrire. Puisse cette étude en susciter d'autres – bien des bastions syndicaux historiques, au Nord comme au Sud du pays, mériteraient d'être étudiés avec cette minutie – ainsi que des analyses comparatives qui pourraient encore enrichir notre compréhension de l'action syndicale dans les entreprises et de ses évolutions.

Francine Bolle

FRANÇOISE HIRAUX

Yves du Monceau. Avancer toujours

Louvain-la Neuve, Academia, 2020, 330 p.

In de reeks *Acteurs pour l'Université* publiceert de UCL regelmatig een volume van of over personen die van belang zijn geweest voor haar geschiedenis. De reeks begon in 2012 met het persoonlijke relaas van Marcel Crochet, rector van 1995 tot 2004, over de problematieken die hij tegenkwam tijdens zijn mandaat. Crochet dirigeerde in 2017 ook het boek over zijn voorganger Pierre Macq, de eerste rector. Bovendien had hij een aandeel in het boek over Jean Hallet (voorzitter van de Raad van Bestuur van de UCL van 1982 tot 1997) en bundelde hij ondertussen de redevoeringen over de eredoctoren van de universiteit (in 2013).

19. Ces deux derniers délégués ont rédigé leur autobiographie : MARCEL BAIWIR, *Contribution à l'histoire sociale wallonne. Un militant témoigne*, Liège, 2005 ; MARCEL COUTEAU, *Fils du peuple, histoire de ma vie*, La Louvière, 2020.

20. Une traduction est actuellement en cours de l'ouvrage de RIK HEMMERIJCKX (*Van Verzet tot koude Oorlog, 1940-1949. Machtsstrijd om het ABVV*, Brussel, 2003) qui, dans sa thèse de doctorat, s'est entre autres penché sur le développement des cellules communistes d'entreprises en Belgique pendant la guerre et au sortir de celle-ci.

De wiskundige en elektrotechnisch ingenieur Vitold Belevitch werd beschreven door de wiskunde-professor Courtois en het architecturale masterplan van de UCL werd behandeld door twee commissieleden die mede met de implementatie ervan belast waren. Hoewel informatief, zijn deze werken dus vooral getuigenissen van de actoren zelf of hun naaste omgeving. Dat verandert met het in 2022 verschenen werk over de evolutie van de decanaatsfunctie (door Paul Servais en Françoise Mirguet) en het boek van Françoise Hiraux over de vroegere burgemeester van Ottignies, Yves du Monceau (2020). Hier zijn de historici van het archief van de UCL aan het woord, die een getrouwe en kritische weergave van de werkelijkheid willen geven maar wel wat rekening moeten houden met de bedrijfscultuur van hun werkgever.

Hiraux schreef al eerder een hommage aan Michel Woitrin, algemeen beheerder van 1963 tot 1984 (F. Hiraux, *L'avènement d'une ville universitaire, La création de Louvain-la-Neuve*, 2012). Een boek over zijn tegenspeler, Yves du Monceau, die een doorslaggevende rol speelde in de ontvangst van de UCL in Ottignies, kon in de reeks niet ontbreken. Het boek bestaat uit negen hoofdstukken. De jeugd- en oorlogsjaren van het hoofdpersonage en zijn netwerking tijdens en na de oorlog lezen als een avonturenroman (hoofdstukken 1 en 3). Ze worden gescheiden door een hoofdstuk met een brede politieke en socio-economische schets van de tweede helft van de twintigste eeuw, die nodig is maar wat aansluiting mist met het geheel. Daarna volgt een hoofdstuk over Du Monceau's carrière als politicus in Ottignies en één met getuigenissen over hemzelf. Hierbij laat Hiraux voor- en tegenstanders aan het woord, wat een beetje een tegenwicht vormt voor de bewonderende toon die elders in het werk wel doorschemert. De volgende hoofdstukken handelen over de metamorfose van Ottignies onder het bewind van Du Monceau vanaf de jaren 1960 tot ongeveer 1990, de oprichting en inplanting van de UCL, en het parlementaire werk van Du Monceau.

Hiraux toont aan dat Du Monceau een raspoliticus was, overal aanwezig, een sterke dirigent, soms

gewiekst en wat despotisch, met veel gevoel voor organisatie, communicatie en een enorm netwerk, zowel in de aristocratie, als in het bedrijfsleven (hij is verbonden met de Bon Marché). Hij heeft visie: het dorp Ottignies moet in zijn ogen een moderne centrumstad worden, met alle grote faciliteiten. De universiteit past in dat plan. Daarom probeert hij vanaf 1962 leden van het universiteitsbestuur (dat dan nog meent dat het de splitsing van de Leuvense universiteit kan tegenhouden) en zijn politieke relaties ervan te overtuigen dat Ottignies de meest geschikte plaats is voor de UCL. Als het in 1966 zover is, weet hij de gemeenteraad te overtuigen en een snelle beslissing te forceren. De gevraagde 150 hectare wordt ter beschikking gesteld voor een nieuwe campus. Andere gemeentes haken af. Als de universiteit enkele jaren later effectief met een masterplan komt, gaat het plots om een project van een universiteitsstad van 860 hectare (geraamd op 50.000 inwoners in 2000, terwijl Ottignies er op dat moment 6000 heeft). Waar Du Monceau spreekt over "*Ottignies, une cité universitaire d'avenir*" spreekt Woitrin over "*Louvain-la-Neuve, une ville universitaire nouvelle*" (p. 274). De tegenstelling kan niet groter zijn; hieruit blijkt eigenlijk een gebrek aan respect dat het bestuur van de UCL heeft voor de gemeente. Hiraux besteedt voldoende aandacht aan deze clash tussen het universiteitsbestuur, dat de burgemeester soms op arrogante wijze links laat liggen – hij wordt niet betrokken bij het masterplan, zou niet uitgenodigd zijn geweest bij de eerste steenlegging en moet de naam Louvain-la-Neuve aanvaarden – en diens vastberadenheid om de universiteit ondergeschikt te maken aan zijn plannen voor Ottignies en te integreren. De universiteit leert al gauw dat hij niet over zich heen laat lopen: de burgemeester slaagt er bijvoorbeeld in om de koning eerst te ontvangen in het gemeentehuis en hem dan te begeleiden naar de eerste steenlegging. De UCL merkt dat ze moet samenwerken, omdat hij een correcte en waardevolle bondgenoot is. Uiteindelijk spreken ze samen (gesteund door de PSC) alle mogelijke overheden aan om hun plannen te realiseren. Telkens wanneer de universiteit een project indient, weet Du Monceau daar een voordeel

aan te koppelen voor de inwoners van Ottignies en tracht hij de integratie van het dorp en de universitaire gemeenschap te bevorderen.

Kortom: het boek geeft een goed zicht op het leven en de impact van deze bovenmaatse Waalse lokale burgemeester en de enorme uitdagingen die de UCL voor Ottignies stelde. Het is tegelijk een

blijk van waardering. Het werk is vlot geschreven en goed gedocumenteerd: Hiraux maakt gebruik van verschillende archieven, waaronder die van Du Monceau, van de bekendste tijdgenoten van de UCL, van diverse overheden alsook van de archieven van de PSC.

Frank Scheelings